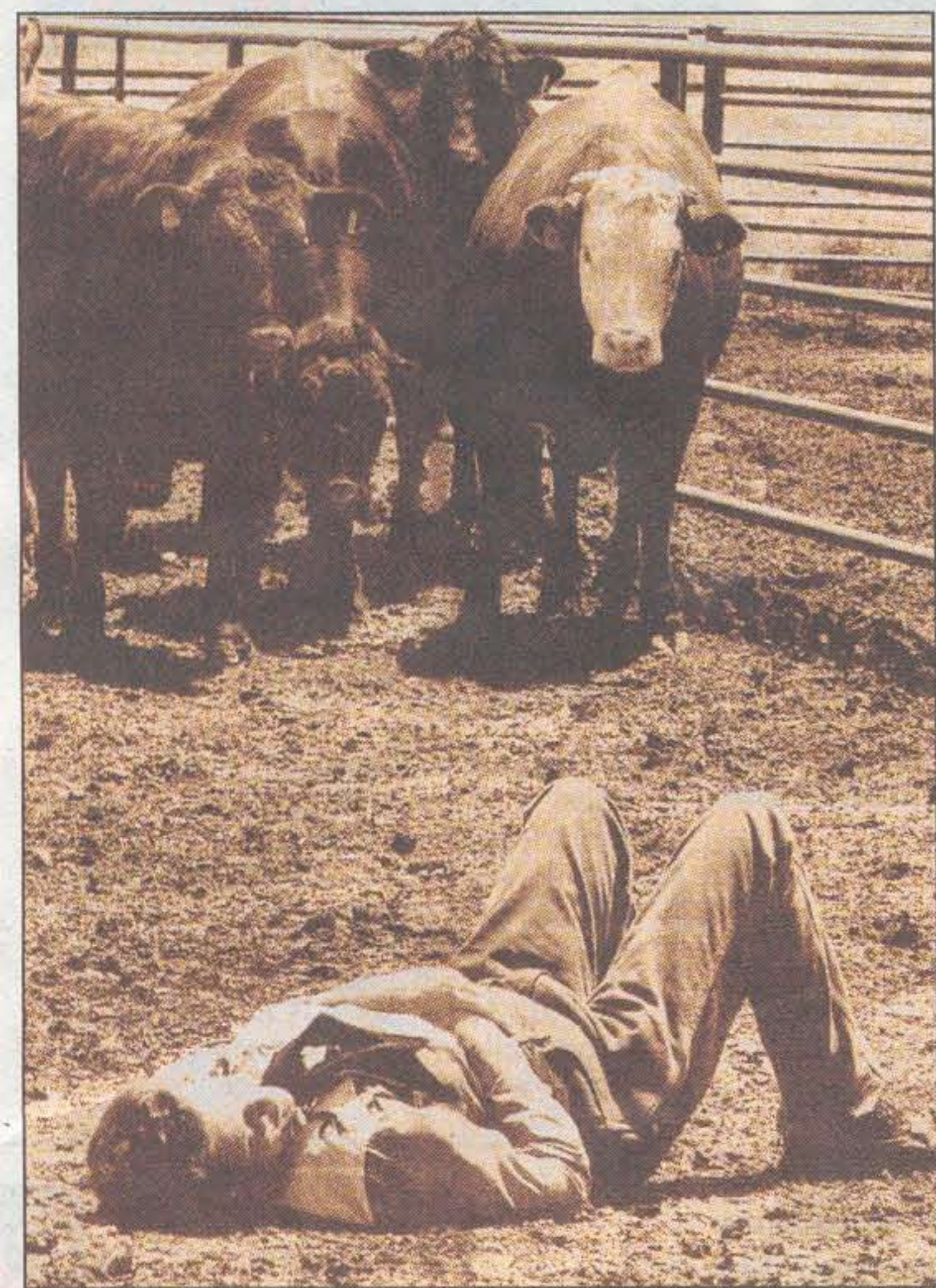

Avtisti razmišljajo v podobah – tako kot živali

Temple Grandin lahko pripravi govedo na ranču v Coloradu do česarkoli. Osemindesetletna ženska s temnimi, nazaj počesanimi skodranimi lasmi in globoko vsajenimi očmi, postavljenimi tesno skupaj, se preživlja s svojo sposobnostjo, da se pogovarja z živalmi. Najraje z govedom. Avtistka je. Ta bolezen ji, kot je povedala v pogovoru za *Guardian*, omogoča posebno razumevanje živalskih navad in vedenja. Uporablja ga za to, da skuša živali osrečiti, zlasti v njihovih zadnjih trenutkih. »Vse umira. Teh živali sploh ne bi bilo, če jih ne bi vzredili. Dolgujemo jim dostojno življenje. Tele tu ga imajo. Živijo na prostem in niso sadovi genetske manipulacije kot piščanci in prašiči,« je dejala Grandinova, ki ima na univerzi Colorado majhno pisarno, polno škatel in knjig, da se komaj prebije do pisalne mize. Devetdeset odstotkov goveda, ki ga pobijejo v ZDA in Kanadi, dočaka smrt v klavnicah, ki se ravna po merilih Grandinove. S svojimi standardi za klavniško industrijo je dosegla čudežne spremembe.

»Avtisti vidijo podrobnosti, ne pa cele slike in pogosto zgrešijo povezave med elementi, ki se zdijo normalnim samoumevne.« Ta nezmožnost se kaže na številnih področjih njenega življenja. Naučiti se tuji jezik je zanjo tako rekoč nemogoče. Hkrati pa se v avtizmu skriva njen poseben dar z živalmi. Ugotovila je nekaj pomembnega, kar je spodbudilo njeno uspešno kariero in pionirsko delo: da namreč avtistični ljudje razmišljajo enako kot živali. Razmišljajo v podobah.

»Če hočete razumeti živali, se morate odmakniti od jezika, kajti živali ne mislijo v jeziku,« pravi. Ta vpogled razlaga v knjigi: *Animals in Translation* (Živali v prevodu) z anekdotami in zapisi o stotinah naključnih odkritij ob obiskih farm in klavnic. Z metodo, da se postavi v položaj živali, prehodi pot, ki jo prehodi

žival, in vidi, kar vidi žival, je dosegla osupljive rezultate. Govedo vznemirja rumena barva, ne mara s svetlobe v temačen hlev, plaši ga svetloba, ki jo odseva voda, boji se najmanjšega koščka žvenketajoče kovine. Od izida v začetku leta so v ZDA prodali 100.000 izvodov njene knjige. Grandinova je začela svoje delo v 70. letih prejšnjega stoletja v Arizoni. V tistem času se delo z govedom ni spodobilo za žensko in so ji zelo nagajali. Tu ji je pomagal avtizem. Res si je želela delati s kravami in dokler so ji dovolili delati v hlevu, se ni vznemirjala, če je našla biko-va moda na strehi svojega avtomobila.

Njen sloves in delo sta se razširila tako med akademiki kot med govedorejci. Njena inovacija je krožno oziroma spiralno gonjenje živine v zakol, namesto naravnost do točke, kjer jo ubijejo. »Taka oblika ustreza dvema instinktoma goveda: če ga prepustite samemu sebi, se giblje v krogih, in če vidi kaj nepričakovanega pred seboj, se hoče ustaviti,« razlaga Grandinova. Leta 1997 je na podlagi dela, ki ga je opravila za ameriško ministrstvo za kmetijstvo, objavila pamflet z naslovom *Dobro ravnanje pri vodenju živali v zakol in ubijanju*.

Njen sloves sta povečala predvsem dva varuha narave iz Londona. Leta 1994 je McDonald's tožil dva člana londonskega Greenpeacea zaradi letaka z napisom *Kaj je narobe z McDonald'som?* Aktivista, soočena z zakonsko močjo orjaške korporacije, sta se branila na najdaljšem tovrstnem pravnem postopku v zgodovini Anglije. Po dveh letih in pol je sodnik razsodil, da tožena nista dokazala vseh obtožb na svojem letaku in sta pravdo izgubila. (Evropsko sodišče je zatem razsodilo njima v prid). A sodnik se je strinjal z aktivistoma, da je tudi McDonald's odgovoren za krutost do živali. McDonald's je nato v strahu sprejel napotke Temple Grandin in jo najel za svetovalko. Spremljala je direktorje McDonalda na teren v klavnice. Nekateri so prvič v življenju pokukali v njeno notranjost. Odprla jim je oči. Iz njih so prišli odločeni, da kaj spremenijo.

Sloves Temple Grandin pa sega dlje od živinoreje – po zaslugi njene avtobiografije v dveh delih z naslovom *Emergence: Labelled Autistic* (Odkritje: nalepka avtističen) ter *Thinking in Pictures* (Razmišljanje v slikah) ter poglavja o njej v knjigi Oliverja Sacksa: *Anthropologist on Mars* (Antropologinja na Marsu). Naslov si je izmislila Grandinova. Neutrudno nastopa v prid avtizmu in piše vodnike za ljudi z avtizmom in Aspergerjevim sindromom. »Če bi se znebili vseh avtistov, biploarnih in podobnih, bi se znebili vse ustvarjalnosti, o tem sem prepričana.« Govori z redkim vpogledom v način, kako delujejo možgani, avtistične možgane primerja z disfunkcionalno pisarno, kjer se elektronska pošta izgublja v sistemu, kjer finančni dodelek ne more telefonirati tržnemu... Rada uporablja tehnološke izraze, ko govori o svojih možganih – kot bi bili kos softvera. »Google deluje ravno tako kot moji možgani,« pravi. Avtist zbira podrobnosti, dodaja čedalje več podatkov v svojo podatkovno bazo. Skoraj mehanično se uči vedenja in ravnanja, zlasti družabnih vpljivosti.

Nobenih predsodkov nima, ko tujcu pripoveduje o svojih čustvih. »Nimam zapletenih čustev, na primer ljubezni in ljubosumja hkrati.« Občutim štiri čustva: srečo, žalost jezo in strah. Ne čutim mešanic med njimi.« Ima prijatelje s podobnimi zanimanji. Življenjski smisel vidi v tem, da stvari spremeni, izboljša, medtem ko večina ljudi živi za čustveno zadovoljstvo. Upa, da bo njena knjiga pomagala ljudem razumeti živali. To je bil njen namen.